

Куревіна І.О.

**Сучасна міграційна політика України
в контексті посилення транскордонного співробітництва
із країнами ЄС**

Проаналізовано міжнародну міграцію України в умовах транскордонного співробітництва із країнами ЄС. Розглянуто позитивні та негативні ефекти міжнародних міграційних потоків на соціально-економічний стан України та Західного регіону. Розроблено рекомендації щодо використання позитивних ефектів та пом'якшення негативних наслідків міжнародної міграції.

Ключові слова: міжнародна міграція, транскордонне співробітництво, міграційна політика, трансферти мігрантів

Формування єдиного європейського міграційного простору, спільної міграційної політики є одним із найважливіших завдань ЄС. Україна, яка географічно та історично належить Європі, держави ЄС сприймають лише як сусіда. Втім підписання Угоди про асоціацію – нової планової угоди між Україною і Європейським Союзом, що готується на заміну Угоди про партнерство та співробітництво, передбачає прискорення її вступу до цієї організації. Важливим видається в цьому контексті аналіз міграційних проблем як в Україні, так і в країнах Центрально-Східної Європи, особливо в умовах посилення транскордонного співробітництва у даних регіонах.

Серед вітчизняних науковців потрібно виділити праці О. Малиновської, яка дослідила проблеми розширення ЄС та міграції населення України в умовах розширення ЄС. Окремі питання досліджуваної проблеми розглядали О. Гетьманчук, О. Дуліба, Є. Кіш, Е. Лібанова та інші. Серед зарубіжних дослідників доцільно виділити монографію О. Клінової, яка розглядає правове становище біженців у країнах ЄС. Польський дослідник П. Касмарчик охарактеризував тенденції трудової міграції за межі Польщі в контексті розширення ЄС.

Країни Центральної Європи, вступаючи до ЄС, створили разом із Західною Європою єдиний європейський міграційний простір, де, відповідно до рішень ЄС, процеси переміщення населення регулюються на основі спільних підходів. Враховуючи європейський вектор розвитку для нашої країни важливим видається розвиток транскордонного співробітництва із ЄС, що має на меті зближення та співпрацю наших регіонів.

Загалом, транскордонне співробітництво із Європейським Союзом істотно відрізняється від інших форм співробітництва саме позитивними ефектами для обох сторін, особливо враховуючи фінансування із бюджету

ЄС. Спираючись на попередній досвід транскордонного співробітництва (програми Tacis, Meda, Phare and Interreg) нові положення були включені в новий європейський інструмент сусідства та партнерства. Основними цілями політики прикордонного співробітництва на зовнішніх кордонах ЄС вже були закріплені в ключових політичних документах. Основні цілі саме такого транскордонного співробітництва передбачають підтримку сталого розвитку по обидві сторони зовнішніх кордонів ЄС, з метою зменшення відмінностей в рівнях життя у даних регіонах, а також можливого наступного розширення ЄС, пов'язаного із безпосередньою близькістю регіонів. Зокрема, транскордонне співробітництво призначено допомогти у таких питаннях, як сприяння економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидві сторони спільних кордонів; вирішення спільних проблем в таких галузях, як охорона навколишнього середовища, охорона здоров'я та боротьба з організованою злочинністю; забезпечення безпечних кордонів.

Транскордонне співробітництво характеризується також глибинними та давніми історичними й культурними зв'язками, які були встановлені протягом століть та існують по-сьогодні на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. У прикордонних регіонів є спільна історія, як у випадку зі Словаччиною, Угорщиною, Румунією та Україною. Ключовою метою ЄС в цілому та європейської політики сусідства є зміцнення відносин ЄС зі своїми сусідами на основі спільних цінностей. Це означає, що необхідно надавати можливості країнам користуватися перевагами від розширення ЄС та допомагати позбутися відчуття ізольованості у прикордонних регіонів, які зазвичай є депресивними. Транскордонне співробітництво сприяє розширенню економічних і соціальних зв'язків через кордони шляхом надання підтримки у співпраці та економічній інтеграції між регіонами.

Українські регіони, що межують з ЄС мають стратегічне значення в якості шлюзів для транспорту і енергії. Західна Україна залишається в значній мірі сільськогосподарською, в порівнянні з центральними і східними регіонами країни. Західні регіони України є географічно та історично близькими до країн-сусідів ЄС, втім в них існують такі соціально-економічні проблеми, як високий рівень міжнародної міграції, старіюче населення і високий рівень безробіття.

Незважаючи на істотні відмінності, які характеризують різні регіони ЄС на східних кордонах, можна ідентифікувати низку загальних проблем. Серед них є регіональний розвиток, навколишнє середовище, охорона здоров'я, організована злочинність та тероризм, забезпечення ефективних і безпечних кордонів. Усі ці проблеми набувають особливого значення у транскордонному контексті.

Забезпечення гармонійного регіонального розвитку прикордонних територій ЄС необхідне в умовах різних темпів економічного розвитку, нерівністю у доходах та відмінностей у демографічній динаміці. Розробка та

здійснення спільних стратегій розвитку може допомогти в зменшенні цих диспропорцій і наданні допомоги у вирішенні найбільш серйозних проблем, таких як збільшення легальних і нелегальних, тимчасових і постійних міграційних потоків, а також боротьба із організованою злочинністю пов'язаною із міграцією населення.

Зовнішня міграція населення України та економічні ефекти від трансфертів мігрантів мають важливе значення для економіки країни. Соціально-економічний розвиток держави в цілому та західних регіонів України зокрема частково забезпечується за рахунок переказів трудових мігрантів з-за кордону.

З початком глибокої світової економічної кризи стан української економіки значно погіршився. Однак, слід зауважити, що вітчизняний ринок транскордонних грошових переказів виявився порівняно стійким до кризи. За підсумками першого півріччя 2009 р. обсяг грошових переказів, здійснених фізичними особами з-за кордону в Україну з використанням спеціальних платіжних систем (без відкриття рахунку), перевищував 1 млрд дол. США, а це всього на 6% менше, ніж за аналогічний період 2008 року [1].

Основними постачальниками грошових трансфертів в нашу державу з-за кордону є вітчизняні трудові мігранти. За різними оцінками, на заробітках перебувають 4-5 млн. українців. Міжнародні перекази трудових мігрантів в Україну формують близько 20% ВВП країни [2].

Можна припустити, що збільшення міграційних потоків буде і надалі позитивно впливати на економічний розвиток держави та її прикордонних регіонів. Дослідження впливу трансфертів мігрантів вказують на те, що вони залишаються стабільним джерелом припливу іноземного капіталу в країни, при цьому випереджають прямі іноземні інвестиції, портфельні інвестиції та міжнародну технічну допомогу, які досить циклічно зростали і спадали [1; 3, 33-34].

Стабільні трансферти міжнародних мігрантів свідчать про те, що кількість мігрантів не зменшується. Міжнародна міграція набуває все більшої популярності, особливо серед населення західних прикордонних областей нашої держави.

Для того, щоб використати позитивні наслідки від міжнародної міграції слід на державному рівні розробити механізми залучення приватних трансфертів мігрантів у різні галузі економіки як країни так і її регіонів. Приватні трансферти мають бути залучені у розвиток соціальної сфери та сфери послуг.

Розвиток міжнародної міграції людських ресурсів має однозначно і негативні наслідки для економіки України. Серед яких слід відзначити загрозу національній безпеці, соціальні та демографічні проблеми, збільшення ймовірності поширення нелегальних форм трудової міграції, порушення морально-психологічного клімату у суспільстві [4, 52].

На жаль, більшість наших співвітчизників перебуває за кордоном у

статусі нелегальних трудових мігрантів і належить до найбільш дискримінованої та незахищеної категорії іноземців. У зв'язку з цим, зростає кількість звернень до органів державної влади України від громадян, які потрапляють у складній ситуації за кордоном, з проханням надати їм допомогу та захистити [5, 97]. Тому доцільно розробити та прийняти Міграційний кодекс України [6, 243], а Державна міграційна служба України має координувати діяльність усіх структур, до повноважень яких належать регулювання міграційних процесів.

Слід зазначити, що значну потоку трудових мігрантів з України складає нелегальна трудова міграція. Винятково заборонні заходи з боку країн ЄС не вирішують проблему викорінення нелегального працевлаштування українських громадян. У короткостроковій перспективі Україна не зможе лише власними силами вирішити проблему скорочення безробіття та значного підвищення життєвого рівня населення. Тому пропозиція нелегальної робочої сили з України існуватиме та стимулюватиме попит на неї з боку тіньового сектору економіки країн ЄС, тим самим постійно підживлюючи його [7, 64].

Для подолання нелегальної трудової міграції необхідні не лише зусилля України, але й взаємодія ЄС з Україною у комплексному вирішенні проблем нелегальної трудової міграції, включно із допомогою у створенні робочих місць в Україні, легалізацією потоків мігрантів за рахунок спрощення процедур надання дозволів на роботу та збільшення квот.

У 2009-2012 рр. погіршення умов проживання, зростання рівня безробіття, зниження економічної активності населення через зниження рівня доходів зумовили значне зростання міжнародної міграції в Європейських країнах. Країни призначення, із вищим рівнем життя та оплатою праці, у більшості випадків збільшили обмеження на в'їзд і перебування мігрантів. Уряди не заохочують набір іноземної робочої сили, особливо це стосується малокваліфікованих працівників, у меншій мірі кваліфікованих. У деяких випадках ці заходи є радше короткостроковими заходами як відповідь на обставини і передбачають швидше незначні поправки, ніж повну заборону [8, 42].

Жорсткі прикордонні та візові режими з країнами-новими членами ЄС не вирішують у повному обсязі проблему усунення нелегальної міграції на території Євросоюзу. Навпаки, перетворення України на державу-накопичувач нелегалів може призвести до дестабілізації її внутрішньої ситуації і тим самим – до утворення зони нестабільності безпосередньо на кордонах Європейського Союзу. Протидія нелегальній міграції в країні ЄС потребує не встановлення бар'єрів на західному кордоні України, а впорядкування, власне, всіх кордонів на схід від Європи та передусім – східних і північних кордонів України, через які до України потрапляє основний транзитний потік нелегалів [9, 435].

Міжнародна трудова міграція в перспективі впливає на

конкурентоспроможність економіки та зміцнення її позицій на світовому економічному просторі. Сучасна соціально-демографічна ситуація в країнах-членах ЄС та економічна криза суттєво вплинули на тенденції міграційних процесів сьогодні, оскільки в умовах поглиблення демографічної ситуації в Європі та економічної нерівності між країнами-членами міграційні процеси продовжують існувати і набувати нових характеристик. Соціально-економічні особливості ринків праці визначають вплив на тенденції міграційних потоків. Стрімка глобалізація соціально-економічного розвитку зумовлює необхідність удосконалення міграційної політики відповідно до потреб суспільства.

Європейська інтеграція суттєво вплинула на формування нового підходу до міграційної політики України. В умовах посилення транскордонного співробітництва із країнами ЄС стає можливим стимулювання економічного зростання, створення нових робочих місць, підвищення доходів, покращення соціально-економічного стану у прикордонних регіонах.

Для регулювання міжнародної міграції людських ресурсів в Україні необхідна розробка дієвих механізмів на законодавчому рівні, а саме: вдосконалення правової бази через розвиток національного законодавства, укладання двосторонніх міжурядових угод, що обумовлюють соціальні гарантії громадян, які працюють на території іншої країни; стимулювання повернення до країни висококваліфікованих спеціалістів; лібералізація законодавства щодо умов надходження приватних трансфертів мігрантів через фінансово-банківську сферу.

Список використаних джерел

1. Горун П. Вплив українських "гастарбайтерів" на українську економіку в часи економічної кризи / П. Горун // [Електронний ресурс]. – http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Philosophia/57320.doc.htm.
2. Марков І. Криза не змусила українських гастарбайтерів повернутися додому / І. Марков // Новинар. – 12 червня 2009. [novynar.com.ua].
3. Гайдучкий А. Роль міграційного капіталу у забезпеченні макроекономічної стабільності країни / А. Гайдучкий // Фінанси України, 2007. – № 7. – С. 20-34.
4. Ляш О. Негативні наслідки міжнародної міграції людських ресурсів за умови формування в Україні зони вільної торгівлі / О. Ляш // Журнал європейської економіки, 2009. -Т.8. №1- С. 50-59.
5. Малютін І. Трудова міграція з України: тенденції розвитку / І. Малютін // Зовнішня торгівля: право та економіка, 2008. – № 2. – С. 97-102.
6. Біль М. Проблеми захисту прав мігрантів в умовах сучасної кризи: макроекономічні та регіональні аспекти / М. Біль, М. Шпаківська // Регіональна економіка, 2009. – № 2. – С. 242-244.

7. Лібанова Е. Оцінка конкурентоспроможності українського ринку праці в контексті інтеграції України в глобальну економіку / Е. Лібанова // Національна безпека і оборона, 2008. – № 7. – С.62-65.
8. Доклад о развитии человека 2009. Преодоление барьеров: человеческая мобильность и развитие / Пер с англ.; ПРООН – М.: Издательство «Весь Мир», 2009. – 218 с
9. Semoynov M. The Rise of Anti-foreigner Sentiment in European Societies, 1988-2006 / M. Semoynov, R.Raijam, A.Gorodzersky// [American Sociological Review-2008]. – 426-449 p.

Куревина И.О.

Современная миграционная политика Украины в контексте усиления трансграничного сотрудничества со странами ЕС

Проанализировано международную миграцию Украины в условиях трансграничного сотрудничества со странами ЕС. Рассмотрены положительные и отрицательные эффекты международных миграционных потоков на социально - экономическое положение Украины и Западного региона. Разработаны рекомендации по использованию положительных эффектов и смягчения негативных последствий международной миграции

Ключевые слова: международная миграция, трансграничное сотрудничество, миграционная политика, трансферты мигрантов

Kurevina I.O.

Modern migration policy of Ukraine in the context of strengthening of the cross-border cooperation with the EU

Ukrainian international migration in the conditions of the cross-border cooperation with the EU countries is analyzed. Positive and negative effects of the international migration flows on the socio-economic situation in Ukraine and the Western Region are observed. Recommendations on the usage of positive and mitigation of negative effects of international migration are worked out.

Keywords: international migration, cross-border cooperation, migration policy, transfers of migrants